

Gevşeyen Körfez Krizi ve **KATAR'IN PEKİŞEN OTONOMİSİ**

“

2017 yılı ve öncesindeki bölgesel-küresel gelişmeler, Suudi Arabistan öncülüğündeki ülkelerin Katar'a yönelik saldırgan tutumlarını kolaylaştıran şekilde ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede ABD'de Donald Trump'ın 2017 yılında başkan seçilmesinin ardından benimsediği radikal İran karşıtı ve Suudi Arabistan yanlısı bölgesel politikalar, Suudi Arabistan ile Birleşik Arap Emirlikleri'ni bölgesel dizayn konusunda cesaretlendirmiştir.

”

Dr. Mustafa Yetim

Uzman, ORSAM

Arap ayaklanmaları sürecinde belirgin olan Katar ile Körfez'in dominant aktörlerinden Suudi Arabistan arasındaki farklılıklar bu bölgedeki ittifak ilişkilerini zaman içerisinde dönüşüme uğratmıştır. Bu çerçevede Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan ilişkilerini ittifak doğrultusunda güçlendirirken Katar, adeta bölgeye yeni bir aktörü davet etmiştir. Bölgesel ittifak ilişkilerinde yeni aktör olarak ortaya çıkan Türkiye, Katar ile çok boyutlu ilişkilerini zaman içerisinde kurumsallaştırmıştır. Bu şekilde Suudi Arabistan ve İran'ın yanı sıra Türkiye'de bölgesel güç denkleminde diğer önemli aktör olarak yer almaya başlamıştır. Bu süreç Suudi Arabistan'ın büyük oranda Birleşik Arap Emirlikleri'nin desteği ile Körfez bölgesinde Müslüman Kardeşler yanlısı politika izleyen Katar ve Türkiye ittifakını cezalandırmaya yönelik adımlar atmasına

yol açmıştır. Bu çerçevede iki eski müttefik arasındaki kriz ilk olarak 2014’te patlak vermesine rağmen bu geçici kriz yaklaşmakta olan “Körfez Kardeşleri” arasındaki keskin ayrılığın sadece sınırlı bir hatırlatmasıydı. Aralarındaki farklılıklar gideremeyen Körfez İş birliği Konseyi (KİK) ülkeleri, 05 Haziran 2017’de daha önce görülmemiş bir buhran ile karşı karşıya kalmıştır. Bu buhranın kökeninde Suudi-merkezli bölgesel yaklaşımdan daha otonom hareket etmeye çalışan bir aktörün cezalandırılması meselesi yatmaktaydı. Dolayısıyla krizden sonraki iki yılın ardından gelinen nokta bu bağlam üzerinden değerlendirilmelidir. Yani Körfez bölgesinde İran tehdidini de aşırı şekilde değerlendirerek kendi hiyerarşisini kurmak isteyen Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, Katar’ın kısmi otonomi isteğini kabul etmekte midir yoksa hala radikal şekilde buna karşı çıkmakta mıdır?

Krizin Geliştiği Bağlam

2017 yılı ve öncesindeki bölgesel-küresel gelişmeler, Suudi Arabistan öncülüğündeki ülkelerin Katar’a yönelik saldırgan tutumlarını kolaylaştıran şekilde ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede ABD’de Donald Trump’ın 2017 yılında başkan seçilmesinin ardından benimsediği radikal İran karşıtı ve Suudi Arabistan yanlısı bölgesel politikalar, Suudi Arabistan ile Birleşik Arap Emirlikleri’ni bölgesel dizayn konusunda cesaretlendirmiştir. Bu süreçte bölgenin statükocu ülkeleri Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri’nden gelen yoğun destek üzerine Suudi Arabistan, Katar’ın kendi hegemonyasından çıkmasına engel

olabileceğini düşünmüştür. Halihazırda ortaya çıkan Müslüman Kardeşler karşıtı bölgesel ve uluslararası ortam da bu gelişmeler üzerine eklenince Suudi Arabistan Körfez’de krizi derinleştirecek söz konusu adımları uygulamaya sokmuştur. Bunun üzerine Müslüman Kardeşlere desteğin durdurulması, el-Cezire’nin kapatılması, İran ile ilişkilerin kesilmesi ve Türkiye’nin Katar’daki askeri üssünün kapatılması gibi konuları içeren 13 maddelik talep listesini Suudi Arabistan Kuveyt aracılığı ile Katar’a iletmiştir. Bu talep listesi, hegemonyasını yeniden tesis etmek isteyen bir aktörün kendi lehine ortaya çıkan bölgesel-küresel koşulları değerlendirme durumuna işaret etmektedir. Bu bağlamda önceleri radikal tutum benimseyen Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri öncülüğündeki ülkelerin Katar’ın egemen ve eşit aktör niteliğini neredeyse yok sayan uygulamalara yöneldiğini ve bu ülkeyi her alanda izole etmeye çalıştığını görmekteyiz.

Krizin Dönüşen Bağlamı

Bölgesel-küresel koşulların olanak sağlaması sonucu Katar karşıtı eylemleri yoğunlaştıran Suudi Arabistan’ın zaman içerisinde benzer koşullar nedeniyle bu krize yönelik tutumunu değiştirmek durumunda kaldığı söylenebilir. Buradaki ilk be-

lirleyici faktörün küresel alanda gerçekleşen gelişmeler olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede ABD’nin önceki tavrının aksine zamanla daha orta yolcu bir tavır sergilemeye ve krizin diyalogla aşılması için çaba göstermeye başladığı söylenebilir. Bu bağlamda ilk zamanlardaki “kışkırtıcı” tavrının aksine ABD Başkanı Trump’ın daha itidalli bir söylem benimsediği ve Ortadoğu politikalarının kısmen değişime uğradığı ifade edilebilir. Bunun yanı sıra son dönemdeki bölgesel gelişmeler de krizin farklı bir yöne evrilmesine katkı sağlamıştır. Bunlardan ilki Suudi Arabistan’ın Yemen çıkmazı ve burada yaşanan insani dram nedeniyle uluslararası arenada karşılaştığı siyasi, askeri ve ekonomik gerilimlerdir. Yemen’de İran destekli

Husilerin gücünü kırmak için bölgesel bir koalisyon ile 2015'te Yemen'e askerî harekât düzenleyen Suudi Arabistan, zaman içerisinde burada askeri bir yenilgi ile karşılaşma riskinin yanı sıra Yemen'de yaşanan insani kriz nedeniyle uluslararası alanda yoğun eleştirilerin merkezinde yer almıştır.

İkinci kriz ise Türkiye'de katledilen Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı olayı sonrası Suudi Arabistan'ın Yemen meselesi ile halihazırda bozulan bölgesel-uluslararası imajının artık toparlanamayacak noktaya ulaşmasıdır. Bu süreç sonrasında Suudi Arabistan'ın Türkiye ile gergin seyreden ilişkilerinin bozulma emareleri göstermesi ve İran ile ilişkilerin çatışma noktasına ulaşması, Suudi Arabistan'ı bölgesel açıdan da çok zor durumda bırakmıştır. Uluslararası-bölgesel krizlerin yanı sıra Aramco saldırısı Suudi Arabistan'ın içeride güvenlik krizi yaşamasını pekiştiren bir gelişme olarak karşımıza çıkmıştır. Batı ülkeleri ve ABD ile askeri alanda pek çok iş birliği gerçekleştirmesine ve gelişmiş askeri teknoloji ithal

etmesine rağmen Suudi Arabistan'ın en önemli ekonomik kaynağına yapılan bu saldırı, güvenlik açısından ülkenin çelişkilerini ve zayıflıklarını gözler önüne sermiştir. Bu gelişmelerin yaşandığı bir ortamda ise diğer örtülü krizin Birleşik Arap Emirlikleri ile Suudi Arabistan arasında olduğu söylenebilir. Katar'a ambargo gerekçelerinden ilki olan İran ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2019 yılında Tahran yönetimi ile diyaloga girmesi ve Abu Dabi'nin Yemen'de Güneyli ayrılıkçıları desteklemesi, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri arasında örtülü bir anlaşmazlık ortaya çıktığına işaret etmiştir. Yemen'de Suudi Arabistan'ın Müslüman Kardeşler grubu ile birlikte hareket etmesi ve Suudi destekli grupların Birleşik Arap Emirlikleri destekli gruplarla çatışması, iki müttefik arasındaki krizi derinleştirme ihtimalini taşımıştır. Bu örtülü krizin yanı sıra başından itibaren Umman ve Kuveyt'in; Suudi Velihaht Prens Muhammed bin Selman ve Birleşik

Arap Emirlikleri Abu Dabi Velihaht Prens Muhammed bin Zayid el-Nahyan merkezli oluşturulan aşırı İran karşıtı, Katar'ı tamamı ile izole etmeye çalışan ve Yemen'de farklı gruplarla diyaloga karşı çıkan yaklaşıma itiraz ettiği anlaşılmaktadır. Bu gelişmeler süresince bölgesel anlamda Birleşik Arap Emirlikleri ittifakına fazlası ile güvenen Suudi Arabistan'ın Birleşik Arap Emirlikleri'nin farklı bölgesel politikalar izlemeye başlaması ile yeniden düşünme sürecini hızlandırdığı söylenebilir. Bu çerçevede Suudi Arabistan'ın son dönemde Yemen ve Katar krizine yönelik farklı tutum izlemesinde ABD'ye karşı yaşadığı güvensizlik ve İran ile çatışmaya dönüşen ilişkiler kadar Birleşik Arap Emirlikleri ile ittifak ilişkilerinde ortaya çıkan sorunlar da rol oynamıştır.

“

Batı ülkeleri ile özellikle askeri ilişkilerini güçlendirmeye çalışan, Rusya ve Çin gibi alternatif güç merkezleri ile ilişkileri çeşitlendiren ve Türkiye gibi önemli bölgesel aktörlerle askeri ittifakını yoğunlaştıran Katar'ın kriz süresince dikkatli ve rasyonel bir politika tercih ettiği söylenebilir.

”

Krizin Son Aşaması ve Çözümüne Yönelik İhtimaller

Bu genel bölgesel-küresel koşullar analizine aktör boyutunu da dahil etmek gerekmektedir. Bu çerçevede

Körfez krizinde gözler KİK Zirvesi'nde

Haziran 2017'den bu yana devam eden Katar ablukasının neden olduğu Körfez krizinde, son dönemde futbolun da etkisiyle "kısmi yumuşama" sürecine girildiği yorumları yapılırken, gözler Riyad'da düzenlenecek 40. Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Liderler Zirvesi'ne çevrildi

2018'deki KİK Liderler Zirvesi, Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da yapıldı
Doha'ya toplantıda Katar Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Sultan bin Saad Al Muraikhi temsil etti

2018'DEKİ KİK ZİRVESİ

2017'DEKİ KİK ZİRVESİ'NE KATAR EMİRİ AL SANİ BIZZAT KATILDI

Körfez krizinin patlak vermesinin ardından ilk KİK Zirvesi, Aralık 2017'de Kuveyt'in ev sahipliğinde yapıldı

Zirveye Katar Emiri Al Sani katılırken, Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Umman ise liderler düzeyinde bir katılım göstermedi

Toplantı KİK'in 1981'de kurulduğundan bu yana, "liderler düzeyinde en düşük katılımlı zirve" olarak tarihe geçti

Mekke'de gerçekleştirilen olağanüstü zirveye, Katar Başbakanı Seyh Abdullah bin Nasir bin Halife Al Sani katıldı

2019'DAKİ OLAĞANÜSTÜ KİK ZİRVESİ

Zirve, Körfez'deki krizin başladığı Haziran 2017'den sonra Katar'ın Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiği en üst düzeyde ziyaret oldu

Suudi Arabistan Kralı Selman'ın Katar Emiri Al Sani'ye davet mektubu gönderdiği zirve 2 gün sürdü

İran'a karşı birlik mesajlarının verildiği KİK Zirvesi sonrası yayımlanan kapanış bildirisinde, ABD'nin İran'a yönelik atacağı adımların destekleneceği vurgulandı

40. KÖRFEZ İŞBİRLİĞİ KONSEYİ (KİK) LİDERLER ZİRVESİ
10 ARALIK 2019
RİYAD,
SUUDİ ARABİSTAN

Suudi Arabistan Kralı Selman bin Abdulaziz, zirve için Katar Emiri Seyh Tamim bin Hamad Al Sani'ye resmi davet mektubu gönderdi

Doha'nın KİK Zirvesi'ne hangi seviyede katılacağı, "Körfez krizinde yumuşamaya gidiliyor" yorumlarının ne derece gerçeği yansıttığı hakkında fikir verecek

09.12.2019

Anadolu Ajansı

başından itibaren diyalog kapılarını kapatmayan, Batı ülkeleri ile özellikle askeri ilişkilerini güçlendirmeye çalışan, Rusya ve Çin gibi alternatif güç merkezleri ile ilişkileri çeşitlendiren ve Türkiye gibi önemli bölgesel aktörlerle askeri ittifakını yoğunlaştıran Katar'ın kriz sürecince dikkatli ve rasyonel bir politika tercih ettiği söylenebilir. Dolayısıyla Katar'ın daha otonom ak-

tör olma tutumunu nedeniyle birlikte Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ile yaşadığı gerilimin son dönemde yumuşamaya başlamasında 05 Haziran izolasyonuna karşı önemli direnç göstermesi ve bu direnci benimsediği dış politika stratejileri pekiştirme önemli rol oynamıştır. Geline nokta 2019 yılı söz konusu krizin çözülmesine yönelik güçlü sin-

yaların geldiği yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Katar Başbakanı Abdullah bin Nasir el-Sani, Mayıs ayında Mekke'de düzenlenen KİK toplantısına davet üzerine katılmıştır. Yine Umman'da 10 Ekim'de düzenlenen KİK Genelkurmay Başkanları toplantısında Suudi ve Katarlı tarafların samimi sohbeti söz konusu olmuştur. Bu gelişmelerin yanı sıra başından itibaren sessiz diplomasi ve etkili arabuluculuk yürüten Kuveyt'in "artık bu krizin sonlandırılması" gerektiğini ifade etmesi de diğer önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu adımların ardından Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn gibi Katar'a ambargo uygulayan ülkelerin iki yıl önce katılmayı reddettikleri 24. Körfez Ulusları Kupası'na katılma kararı alması ve ardından yürürlüğe giren "Futbol Diplomasi"si Körfez Krizi'nin çözümüne yönelik umutları artırmıştır. Krizin tamamen çözülmesi, Suudi öncülüğündeki ülkelerin Katar'ın otonom yapısını yani farklı bölgesel politikalar benimseyebileceği gerçeğini tanımasından geçmektedir. Bu çerçevede karşılıklı tavizler ve bazı önemli jestler olmasına rağmen krizin asıl çıkış noktasının Katar'ın Körfez ve Ortadoğu bölgesinde izlediği farklı politikalar olduğu hatırlanmalıdır. Ayrıca Katar'ın aktör niteliği ya da kısmi otonomisinin kabul edilmeden krize kalıcı çözüm bulmanın yeterince mümkün olmadığı söylenebilir. Sonuç olarak gelinen sürecin şekillenmesinde değişen bölgesel-küresel bağlamın ve Katar'ın otonomisini pekiştirmeye yönelik attığı adımların etkili olduğu görülmektedir. ■